

Met Abraham op weg

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Genesis 12

Schriftlezing Brieven: Galaten 3, 6-9

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 4, 1-11

Inleiding

God spreekt mensen aan om op weg te gaan. De beweging die Abram maakt is daarbij geworden tot een format van geloof: vertrouwen zonder zeker weten. Maar de stem die hem riep heeft van Abram ook een vreemdeling in de wereld gemaakt. Honger staat daarbij symbool voor aanvechting. Zo schiet Abram zijn doel voorbij en dreigt hij in Egypte te eindigen. Dat mag niet gebeuren.

Thema: Met Abraham op weg.

Gemeente van Christus,

‘een mens leeft niet van brood alleen, maar van ieder woord dat klinkt uit de mond van God.’ Dat besef heeft Abram gedreven. Waarom anders zou hij op weg zijn gegaan? Waarom heeft deze Abraham, de geloofszwerver, alles verlaten: land, familie, naaste verwanten en is hij met een kleine groep gegaan naar een voor hem onbekend land? Hoe bedoelt de bijbel het, dat juist deze bedoeïen Abraham als de vader van alle gelovigen wordt gezien en zijn levenswijze hun tot voorbeeld wordt gesteld?

Geen vogel vliegt zo hoog of hij moet zijn eten op aarde zoeken. Waar Kanaän in dit verhaal symbool staat voor de vrijheid en de levensruimte die God geeft, een ruimte trouwens waarnaar de vader van Abram, Terach, al op zoek was,¹ daar staat Egypte symbool voor de terugval, het uitwijken, dat wel eens nodig kan zijn,² maar dat ook gevaarlijk is. Immers, wie ooit heeft geluisterd naar de stem die sprak ‘Trek weg uit je land, verlaat je familie (...) ga naar het land dat ik je zal wijzen,’ die kan zich bevrijd voelen van een zwaar verleden. Maar diezelfde mens komt in Egypte zonder meer in de verleiding om dat allemaal weer op te geven en wortel te schieten in een zekerheid die onvermijdelijk ook onwaarschijnlijkheid met zich meebrengt.

Wij hebben er als Regenboogkerk voor gekozen in het kader van ons jaarthema ‘Pelgrimeren voor gerechtigheid en vrede’ om de Veertigdagen te gaan met Abraham. Deze aartsvader immers is het bij uitstek die beeldrager is geworden voor de houding van de mens die op God vertrouwt. Maar het geloofsvertrouwen van Abraham is in wezen een ongrijpbaar fundament, zoals de tenten waarin hij woonde niet van steen waren, maar van doek en lichte

dunne houten balken, flexibel en gemakkelijk te verplaatsen dat wel, maar ook kwetsbaar. In de Abrahamverhalen wordt ons een model, een *format* aangereikt voor actueel geloven, als een dynamiek, een beweging, waarbij de altaren symbool staan voor de markeringen, de merkstenen, langs onze levensweg, ook in de vreemde wereld van vandaag.

Dag Hammarskjöld (1905-1961) was secretaris-generaal van de Verenigde Naties. Hij beleefde zijn geloof figuurlijk gesproken in dergelijke merkstenen. Hij beseftte de gevaren die hem persoonlijk net zo goed als de wereldvrede bedreigden. Te midden van alle onzekerheid schreef hij bij de jaarwisseling 1952/1953 de volgende woorden: ‘“-weldra komt de nacht” Tegen het verleden: dank, tegen de toekomst: ja!’³ In dergelijke beelden en woorden, wordt als het ware het besef uitgesproken dat we hier op aarde niet veel meer hebben dan tijdelijke plekken waar we onze tent kunnen opslaan en onze altaren mogen bouwen, momenten creëren van dankbaarheid en hoop. Niets is hier blijvend, maar daarom gaan we samen nog wel een kostbare weg. We zijn geworteld in een traditie die het leven vorm geeft. We mogen ons geloof belijden in kwetsbare mensenwoorden. Maar die zijn niet bestemd om ons vast te ketenen in meningen. We mogen voortbouwen op het werk van hen die ons voorgingen, maar waar we uitkomen? Wie zal het zeggen. Kanaän is geen bestemming van grenspaaltjes en slagbomen. Leven in het beloofde land is geheimtaal voor vertrouwen in een onzekere wereld.

Iemand die gelooft in die goddelijke stem die een opdracht geeft die een belofte is, die is vanaf dat moment altijd onderweg, levenslang. Juist daarom doen die altaren ertoe. Ons samenkomen hier heeft zin. Hier kunnen woorden worden gebruikt, die dieper graven en hoger reiken dan wij zo in de schijnbaar vanzelfsprekende gang van ons leven geneigd zijn te doen. Wij gaan staan in de oude verhalen en reiken elkaar de hand als reizigers in vreemde landen. Wij kunnen ten diepste alleen zijn, ondertussen zijn wij reisgenoten in de tijd.

Abraham en zijn zwervende groep, zij ondervinden de gevaren aan den lijve. Vaste veiligheid is ver te zoeken. Het is wrang. Nooit zal de nomade Abraham in Kanaän ander land bezitten dan het graf van zijn vrouw Sara.⁴

Het paradijs op aarde is het niet. In het land van belofte, worden zij al gauw met de hongerdood bedreigd. En juist daardoor wordt het nieuwe gevaar losgemaakt, de onwaarachtigheid. Als een machteloze smekeling belandt Abraham, de Godzoeker, in Egypte. Daar is Gods stem moeilijk te verstaan. Het stikt er van de goden die allemaal iets te zeggen hebben, over telkens weer andere behoeften van mensen, althans zo gedragen de priesters zich. Maar er is wel te eten. Er is brood genoeg in Egypte. Afhankelijkheid kan maken dat mensen rare dingen gaan doen en ontrouw worden aan zichzelf. Abram is bang. Hij vreest voor zijn leven. Liever Sara verliezen aan de farao en zijn hof, dan zelf een kopje kleiner gemaakt worden.

Niets vermoedend denken de Egyptische hovelingen en ook de farao het recht te hebben Sara mee te nemen naar het paleis, zolang haar 'broer' Abraham maar schadeloos gesteld wordt. Aan Sara zelf wordt niets gevraagd, noch door farao, noch door Abraham, dat begrijpt u. Dit zijn archaïsche verhalen uit oeroude tijden. Geen #MeToo voor Sara. Zij wordt als bezit gezien. Pas als daarna zijn huis plotseling door rampen wordt getroffen, beseft de koning van Egypte wat hij heeft gedaan. Zonder het te weten heeft hij van zijn gast diens vrouw afgepakt. Maar de heilige wetten van gastvriendschap en respect voor het huwelijk van de ander gelden universeel in het Midden Oosten en worden welhaast magisch gewroken, zo lijkt de schrijver te willen laten zien. Er kan geen zegen rusten op de ontvoering naar het paleis van deze mooie vrouw.

Veelbetekenend binnen het geheel van de bijbel is het dan dat hier de kleine groep van Abraham door God uit een benarde situatie in Egypte wordt gered middels plagen en kan ontkomen naar Kanaän. Dat kan niet toevallig zijn.⁵ De zwerver Abraham en zijn mensen, het kan nog geen volk genoemd worden. Het is allemaal een heel kwetsbaar verhaal, maar de belofte is er. De God van Abraham heeft een boodschap aan machthebbers die zijn mensen bedreigen, bewust of onbewust: 'Laat mijn volk gaan...' Het verhaal van Abraham in Egypte is een voorafschaduw van de Exodus. En op vergelijkbare wijze heeft later de evangelist Matteüs de omweg van de heilige familie via Egypte beschreven, Jozef, Maria en de kleine Jezus, in met de woorden van de profeet Hosea: 'Uit Egypte heb ik mijn zoon geroepen'.⁶ Gods Zoon, Gods kinderen, zij

worden door Gods stem telkens weer weggeroepen uit de onwaarachtigheid van de valse zekerheid. Er is een groots visioen van vrede en recht, een leven in het beloofde land, dat wel. Maar het is alleen stapje voor stapje voor stapje en langs vele kronkelwegen dat ze er terecht komen. Tenslotte zullen ze het gaandeweg leren te verstaan dat het in de belofte ten diepste niet gaat om een concreet land of een religie. Het gaat niet om een tempel, een synagoge, een kerk of een moskee. De plaatsen krijgen pas betekenis door de gerechtigheid en de naastenliefde die er worden geleerd.

Dit is de geloofstraditie waar Jezus in staat. 'De mens leeft niet van brood alleen, maar van ieder woord dat klinkt uit de mond van God.' Wat zou dat kunnen betekenen, als we denken aan onze cultuur? 'Stel de Heer, uw God, niet op de proef.' Is dat een woord waarnaar wij het willen wagen te leven, ook in een tijd die naar God niet lijkt te vragen? 'Aanbid de Heer, uw God, vereer alleen hem.' Kunnen wij dat nog, in een tijd wanneer veel mensen, jong en oud, dat maakt niet uit, graag op voetstukken gaan staan en eindeloos bezig lijken met opscheppen en zich op allerlei wijzen mooier voordoen dan we zijn en de buitenkant van hun leven zo interessant mogelijk te presenteren, terwijl zij ervoor terugdeinzen elkaar werkelijk te ontmoeten? Zijn wij die mensen?

Laten wij, figuurlijk gesproken, in onze voorbereidingstijd op het Paasfeest, op weg gaan met Abraham. God wordt misschien in onze eeuw weinig gehoord omdat wij zelf zo druk praten. Abraham zal ons leren te luisteren.

Amen.

Uitzending en zegen

Als jullie vanhier gaan, besef het gezegende mensen te zijn. Wij zijn de Veertigdagen in gegaan, niet als verzekerde mensen in het bezit van heel veel antwoorden, maar als kwetsbare mensen die de grote vragen willen horen. God wil spreken tot ons hart, dit is de tijd om te luisteren.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de heilige Geest
is met jullie allemaal.

Noten

¹Genesis 11,31.

²Zie ook: Matteüs 2,14.

³Hammar skjöld, D., *Merkstenen* (1961), vert. R.F.M. Boshouwers, Helmond 1996, 70.

⁴Genesis 23, 17-18.

⁵Vgl. Exodus 5, 7-11.

⁶Matteüs 2,15b en Hosea 11,1.

Figuur 1: God roept Abraham 'Verlaat je land en je huis', ets tweede statie, Wenceslas Hollar (1607-1677)